

PROVINCIE DRENTHE

JONGERE BOUWKUNST EN STEDEBOUW 1850-1940
MIP/DRENTHE

GEMEENTEBESCHRIJVING RUINERWOLD
(ontwerp)

GEWIJZIGD EXEMPLAAR

DIT EXEMPLAAR WORDT
NIET UITGELEEND!

APRIL 1989

RUINERWOLD

1. Inleiding

De gemeente Ruinerwold ligt in de zuidwesthoek van Drenthe en omvat naast de hoofdplaats Ruinerwold de dorpen Berghuizen en Oosteinde. Het grondgebied van Ruinerwold wordt in het Noordwesten begrensd door de gemeente Havelte, in het noordoosten door de gemeente Ruinen, in het zuidoosten en zuiden door de gemeente De Wijk en in het zuidwesten door de gemeente Meppel. De huidige omvang van Ruinerwold bedraagt 4016 hectare. Het inwonertal vertoont sinds 1850 het volgende verloop: 1850-1.759, 1900-2.453, 1940-2.875, 1988-3.492.

2. Fysische Gesteldheid

Op de zuidwesthelling van het Drents Plateau gelegen, vormt de gemeente Ruinerwold het overgangsgebied van de hooggelegen Drentse zandgronden met relatief weinig grondwater invloed, naar de door een sterke grondwaterinvloed gekenmerkte laaggelegen veengronden van Noordwest-Overijssel. Een overgang die duidelijk in de landschappelijke structuur tot uiting komt: een langgerekte, lage zandrug (uitloper van het Drents Plateau) met parallel daaraan aan weerszijde brede, in de loop der eeuwen met moerasveen opgevulde laagten (van oorsprong pleistocene smeltwaterdalen). De zandgronden die het grootste gedeelte van het gemeentelijk grondgebied beslaan, variëren van middelhoge podzolen nabij de oude bewoningskernen tot lage podzolen op de overgang naar de stroomdalen. In de stroomdalen zelf komen venige beekdalgronden voor.

Ondanks de vrij geringe hoogteverschil, dat globaal gezien uiteenloopt van 4,7 meter + N.A.P. in het noordoosten tot 0,6 m + N.A.P. in het westen (nabij de Wold Aa), is er ten gevolge van het plaatselijk voorkomen van veenkuilen en zandkoppen af en toe sprake van abrupte overgangen in het landschap. De afwatering van het gebied, die thans via de Wold Aa, de Leislout en de Hoogeveensche Vaart geschiedt, heeft vooral in de omgeving van de Wold Aa lange tijd voor grote problemen gezorgd. Hoewel in 1922 door het Rivierenbureau plannen gemaakt werden ter verbetering van de situatie rond deze waterloop en in 1932 het overkoepelende waterschap de Wold Aa werd opgericht, vonden pas in 1950 de eerste daadwerkelijke verbeteringen plaats.

3. Ontginningsgeschiedenis

De fysische gesteldheid is bepalend geweest voor de ontginningsgeschiedenis van Ruinerwold. Het laaggelegen, waterrijke gebied werd in vroeger dagen gekenmerkt door een vrijwel ondoordringbaar kreupelhout. Hierdoor was het aanvankelijk weinig in trek bij de bevolking van het reeds vroeg bewoonde Drents Plateau. Toch vonden al in de vroege Middeleeuwen de eerste boerderijvestigingen plaats. Dit gebeurde op de tussen Ruinerwold en Meppel gelegen zandrug. Nabij de boerderijen en in het aan weerszijden van de zandrug gelegen moeras(veen)-gebied vonden destijds de eerste individuele ontginningen plaats.

De vroegste grootschalige ontginningen dateren ongeveer uit de 13e eeuw, toen monniken van het klooster van Ruinen zich met een meer systematisch gebruik van het veen bezig gingen houden. Vooral de door de monniken aangelegde Wolddijk, die diende om zich beter te kunnen beschermen tegen de hoge waterstanden van De Wold Aa, bood goede mogelijkheden tot de ontginning van het gebied. Vanaf de Wolddijk en het iets ten noorden daarvan gelegen bewoningslintje werd het gebied in slagen (d.w.z. strookgewijs) ontgonnen. Bij voltooiing was er sprake van een min of meer loodrecht op deze as gelegen opstreckende verkaveling, die in het noorden tot aan de gemeentegrens en in het zuiden tot aan de Weidenweg reikte. Later werd het slagenlandschap gecompleteerd met de ontginning van het gebied ten zuiden van de Weidenweg en ten oosten van de Koekanger Aa. Deze jongere ontginningen vonden plaats vanaf de as Weerwille-Koekange (zie ook gemeente De Wijk), hetgeen zich uit in een draaiing van de verkaveling ter hoogte van de Weidenweg. Een uitzonderlijke positie wordt ingenomen door het gebied ten zuiden van de Koekanger Aa. Dit deel van Ruinerwold, dat waarschijnlijk eveneens reeds vroeg in de Middeleeuwen werd ontgonnen, wordt namelijk gekenmerkt door een onregelmatige blokverkaveling. De ontsluiting van de landbouwgronden en de verspreid gelegen boerderijen vindt er vanouds plaats door middel van bochtige landweggetjes, hetgeen het geheel het uiterlijk van een hoevenlandschap geeft.

In het huidige landschap is de oorspronkelijke ontginningsstructuur goed bewaard gebleven. Wel is sinds 1940 in het slagenlandschap veel van de beplanting op de perceelsscheidingen verdwenen. Hierdoor wordt de opstreckende verkaveling niet overal meer even goed geaccentueerd en hebben bepaalde delen van Ruinerwold in vergelijking met een halve eeuw geleden thans een meer open en wijds karakter. De blokverkavelingen rondom Broekhuizen daarentegen hebben hun besloten karakter wel goed behouden. Het gebied dat sinds de aanleg van de spoorlijn Meppel-Groningen toch al was verdeeld, is na 1940 echter nog verder versnipperd door de komst van de weg Meppel-Pesse-Assen, zodat met name in het noorden de oorspronkelijke structuur toch sterk is aangetast. (N.B. Met het aannemen van de ruilverkavelingsplannen in 1988 is het toekomstig behoud van het karakteristieke slagenlandschap uiterst onzeker geworden).

4. Grondgebruik

De fysische gesteldheid is niet alleen bepalend geweest voor de ontginningsgeschiedenis van Ruinerwold, maar heeft ook duidelijk zijn invloed doen gelden op het latere grondgebruik in de gemeente. Zowel de venige beekdalgronden als de lage zandgronden worden namelijk gekenmerkt door dusdanig hoge grondwaterstanden dat de mogelijkheden tot het bedrijven van akkerbouw er van aanvang aan beperkt zijn geweest. Zo zorgde de geringe ontwateringsdiepte bijvoorbeeld voor een aanzienlijke verkorting van het groeiseizoen en had men regelmatig te maken met vertrapping van de zode. Een situatie die met de voortgaande vergraving en inklink van het veenpakket alleen maar verslechterde en de boeren van Ruinerwold reeds vroeg noodzaakte zich geleidelijk aan toe te leggen op een andere vorm van landbouw dan de tot dan toe gebruikelijke gemengde bedrijfsvoering.

Met de vochtige landerijen als uiterst vruchtbare weidegronden gingen men zich meer en meer richten op de intensieve rundveehouderij. Al in 1800 viel de gemeente tezamen met de eveneens Zuidwest-Drentse gemeenten Nijeveen, De Wijk, Zuidwolde en Hoogeveen dientengevolge op door een veedichtheid die beduidend hoger lag dan elders in de provincie. Naast een aanzienlijke uitbreiding van de veestapel had de vroege specialisatie in de rundveehouderij een beduidende afname van het bouwlandareaal tot gevolg: in 1832 besloeg het areaal nog slechts ongeveer 2/3 deel van dat van 1650.

Slechts op enkele plaatsen, zoals tussen de Kale Klucht en het Oosteinde en in de omgeving van Broekhuizen, was er destijds nog sprake van een min of meer aaneengesloten akkerbouwcomplex. Voor het overige betrof het uitsluitend verspreid gelegen akkertjes. De afname van het bouwlandareaal kwam vrijwel geheel ten goede aan de uitbreiding van het areaal grasland. Het waren overwegend alleen de landbouwkundig meest inferieure akkers die niet tot grasland, maar in plaats daarvan tot bos bestemd werden. Gevolg van deze ontwikkelingen was dat de gemeente Ruinerwold in 1832 na Meppel en Nijeveen de hoogste oppervlakteverhouding grasland:bouwland van alle gemeenten in Drenthe had, namelijk 2.823 hectare:529 hectare. Hoewel nadien de specialisatie in de richting van de intensieve rundveehouderij onverminderd voortging hadden geringe uitbreidingen van zowel het bouwland- als het graslandareaal later toch weer een geringe daling van de oppervlakte verhouding - in 1910 2.979 hectare:589 hectare - tot gevolg. In tegenstelling tot veel andere gemeenten in Drenthe bleef in Ruinerwold het aantal kleine bedrijfjes (1-5 hectare) steeds relatief gering (1910-27%). Het grote veeteeltbedrijf domineerde sterk en met een gemiddeld aantal runderen van 14.2 per bedrijf had de gemeente in 1910 zelfs de hoogste rundveebezetting van Drenthe. Het feit dat men per bedrijf meer melk verwachtte en de zuivel over het algemeen op een wat hoger peil stond dan op dat moment elders in de provincie het geval was, ontwikkelde Ruinerwold zich rond de eeuwwisseling tot één van de rijkste landbouwgebieden in Drenthe. Een gegeven dat de welgestelde rundveehouders destijds wensten te onderstrepen door hun boerderijen te voorzien van rijk gedecoreerde, soms kasteelachtig aandoende woonhuizen. Het feit dat men de boerderijen op Haakswold in de volksmond aanduidde als het "Gouden Eindje" spreekt wat dit betreft boekdelen. Naast de rundveestapel breidde rond de eeuwwisseling ook de varkensstapel sterk uit in Ruinerwold. Bedroeg het gemiddelde aantal varkens per bedrijf in 1890 nog "slechts" 3.9 in 1910 was dit reeds toegenomen tot 8.2. In tegenstelling tot veel andere gemeenten in Zuidwest-Drenthe, waarop de overwegend kleine bedrijfjes (1-5 hectare) onder invloed van de marktinvloeden in Europa voornamelijk biggen gemest werden (zie regiobeschrijving), werd in Ruinerwold op de veelal grotere bedrijven in de regel gemest tot een betrekkelijk hoog gewicht (150-200 kg). Tussen 1910 en 1940 veranderde er weinig aan de landbouwkundige situatie; zowel de rundveehouderij als de varkensmesterij kenden in deze periode een voortgaande intensivering van de bedrijfsvoering. Complexmatig gesitueerde bouwlandgronden kwamen omstreeks 1940 in feite alleen nog voor ter hoogte van de Ruige en de Kale Klucht.

In het huidige landschap wordt het grondgebruik nog altijd gedomineerd door de landbouw en dan met name de veeteelt. Ten opzichte van 1940 heeft het graslandgebruik verder aan terrein gewonnen. Bouwlandpercelen zijn nog slechts sporadisch in de gemeente aanwezig.

Wel zijn deze akkers over het algemeen dusdanig hoog gelegen, dat ze sterk opvallen in het vlakke landschap en daardoor ondanks hun geringe omvang toch mede bepalend zijn gebleven voor het landschap-beeld. Het algehele landbouwareaal is sinds 1940 in geringe mate afgenomen door ondermeer de onttrekking van gronden ten behoeve van de nabij Dijkhuizen aangelegde dorpskom van Ruinerwold.

5. Infrastructuur

De waarschijnlijk oudste wegen van Ruinerwold, de Wolddijk, strekt zich parallel aan het oude bewoningslint van de nederzetting uit van het noordoosten naar het zuidwesten. De richting waarop van aanvang aan het zwaartepunt van de infrastructuur in de gemeente gelegen heeft. De op enige afstand van de dijk op de zandrug gelegen en door een smal en vaak moeilijk begaanbaar (voet)pad onderling verbonden boerderijen stonden vanouds via zijweggetjes (Kluftsgewijs) in verbinding met de Wolddijk. Naast deze belangrijke weg kende Ruinerwold omstreeks 1850 nog enkele andere wegverbindingen van betekenis, zoals de weg Dijkhuizen-Rogat, met bij Broekhuizen een afslag naar Weerwille-Koekange en de weg Dijkhuizen-Lokbrug. Daarnaast waren er vooral in de zuidelijke helft van de gemeente, de omgeving van Broekhuizen en Berghuizen, diverse landbouwontsluitingsweggetjes aanwezig. In 1855 werd de tot dan toe met takkenbossen versterkte Wolddijk als eerste verbinding in de gemeente verhard. Nadat in 1868 eerst nog de weg van Dijkhuizen naar Rogat werd bestraat, liet de verdere verharding van het wegenpatroon in de gemeente op zich wachten tot in deze eeuw. Pas in 1911, toen de in de laatste helft van de vorige eeuw gereed gekomen verbinding Oosteinde-Havelte bestraat werd, vond de volgende verharding plaats. Spoedig volgden ook de overige belangrijke doorgaande wegen. Het voetpad langs de oude boerderijen werd na oprichting in 1921 van het speciaal met de zorg voor deze verbinding belaste weg-waterschap Boerpad verhard en is later, voorzover het gedeelte ten oosten van Dijkhuizen betreft, Dr. Laryweg gaan heten.

Naast gewone wegen bezat de gemeente Ruinerwold sinds 1870 ook een spoorweg. In dat jaar kwam namelijk de railverbinding Meppel-Groningen tot stand, welke ook de Zuidelijke helft van Ruinerwold aandeed. Bij Broekhuizen bevond zich een station, voor zowel goederen als reizigersverkeer. De toenemende concurrentie van het gemotoriseerde wegverkeer was er uiteindelijk de oorzaak van dat de N.S. zich in 1933 genoodzaakt zag het station voor het reizigersverkeer te sluiten (versnelling reistijden).

Wat betreft de waterlopen hebben de Wold Aa en in mindere mate ook de Leislout lange tijd een belangrijke verkeersfunctie gehad. Naast de afgegraven turf konden vee, hooi en andere landbouwproducten uitstekend over het water worden vervoerd. Kort voor de eeuwwisseling nog werd de Wold Aa bij Tweeloo (nu gemeente Meppel) nog verbreed ten behoeve van de aanleg van een haventje met laad- en losplaatsen voor de boeren in de omgeving (ondermeer die van Haaks-wold). De enige dijk van betekenis, de Wolddijk is van een dusdanig geringe hoogte dat deze niet als zodanig wordt aangegeven, bevonden zich in de periode 1850-1940 langs de Leislout en de Oude Vaart. Daarnaast was er nog de spoordijk.

Na 1940 is er in feite slechts weinig veranderd aan de infrastructuur van Ruinerwold. De resterende onverharde wegen zijn merendeels alsnog verhard en ten behoeve van de landbouwontsluiting zijn een aantal nieuwe wegen aangelegd. De meest ingrijpende wijziging is ongetwijfeld de komst van de snelweg Meppel-Pesse geweest, welke de regionale bereikbaarheid van de gemeente beduidend heeft verbeterd, doch gelijktijdig heeft gezorgd voor een enorme belasting van het oorspronkelijke cultuurlandschap.

6. Nederzettingsstructuur

De kaart van 1850 laat duidelijk de lineaire structuur van het dorp Ruinerwold zien. Het merendeel van de bebouwing bevond zich langs de Dr. Laryweg (buurtschappen Oosteinde, Kale Kluft en Ruige Kluft) en het Boerpad (buurtschap Haakswold). De boerderijen stonden hier zij aan zij op de kop van de langgerekte gebruikspcelen, waardoor er in feite sprake was van één lang agrarisch bebouwingslint. Nog steeds is de smalle opstreckende verkaveling zeer nadrukkelijk aanwezig op sommige plaatsen nog compleet met de typerende houtwallen. Slechts ter hoogte van Dijkhuizen (vroeger Dijkstandigerhuizen geheten), waar het lint enigszins in zuidelijke richting (naar de Wolddijk) verspringt, was omstreeks 1850 sprake van enige niet agrarische activiteiten in de vorm van handel en nijverheid. In 1849 omvatte het woonlint meer dan de helft van de woningen die Ruinerwold destijds telde. De overige woningen bevonden zich, al dan niet groepsgewijs gesitueerd, in de buurtschappen Buitenhuizen, Blijdenstein, Kraloo, Tweeloo, Broekhuizen en Weerwille.

Gedurende de periode 1850-1940 breidde de bebouwing in de gemeente aanzienlijk uit. De nieuwbouw, in 1947 telde Ruinerwold 685 woningen, vond hoofdzakelijk plaats langs de Wolddijk, hetgeen er toe leidde dat er in 1940 sprake was van een tweede lintbebouwing. In navolging van een al oudere traditie die ook bekend was aan de Dr. Larweg, werden hier veel boerderijen uitgebreid met een onderwoning. Deze woning werd veelal naast het bestaande woonhuis gebouwd. Het doet zich raden dat een grote verscheidenheid aan gebouwen tot stand kwam. Ruinerwold kent overigens het grootste aantal boerderijen met onderwoningen van heel Drenthe. Daarnaast vond er nieuwbouw plaats langs doorgaande wegen, zoals de Havelterweg en de Kerkweg ten zuiden van Dijkhuizen, waar ook een bescheiden lintbebouwinkje ontstond. In aansluiting op de lintbebouwing vanuit Koekange (gemeente De Wijk) kwam de ontwikkeling en verdichting van Weerwille op gang. Opvallend is dat de boerderijen aan dit lint een opstreckende verkaveling hebben die haaks loopt op de verkaveling van de boerderijen op de Wolddijk. De Wiedenweg functioneert hier als scheidslijn. Dat de agrarische sector ook hier de boventoon voert, blijkt wel uit de bouw van een pakhuis (1935) ten behoeve van het boerenbedrijf. Rondom de kort voor 1850 gestichte afgescheiden kerk van Berghuizen kondigde zich tengevolge van de nieuwbouw in 1940 een nieuw dorp in wording aan. De groei van deze kern heeft alles te maken met de activiteiten van de gebroeders De Kok, die in navolging van Hendrik de Loch begonnen met het onderwijzen en verkondigen van de leer der afgescheidenen. Aanvankelijk werd dit in een boerderij uitgeoefend maar sinds 1875 had men de beschikking over de kerk.

Functioneel veranderde er tussen 1850 en 1940 in de gemeente Ruinerwold weinig: de nieuwbouw bleef in hoofdzaak agrarisch, terwijl de voornaamste niet agrarische uitbreidingen (onder meer de metaalfabriek Waelbers in 1921) traditioneel plaats vonden in en nabij Dijkhuizen. Wat wel opvallend veranderde was het uiterlijk van de nieuw gebouwde grotere boerderijen. Om uiting aan hun welvarendheid (zie grondgebruik) te geven voorzagen de veehouders de boerderijen in de regel van on-Drents aandoende statige en pronkerige woongedeelten. Bovendien ging het geheel vaak vergezeld met een fraaie tuinaanleg.

Als vermeld bij het grondgebruik was de concentratie van welgestelde boeren bij Haakswold zelfs dusdanig groot, dat men deze "agrarische villabuurt" aanduidde als het "Gouden Eindje"

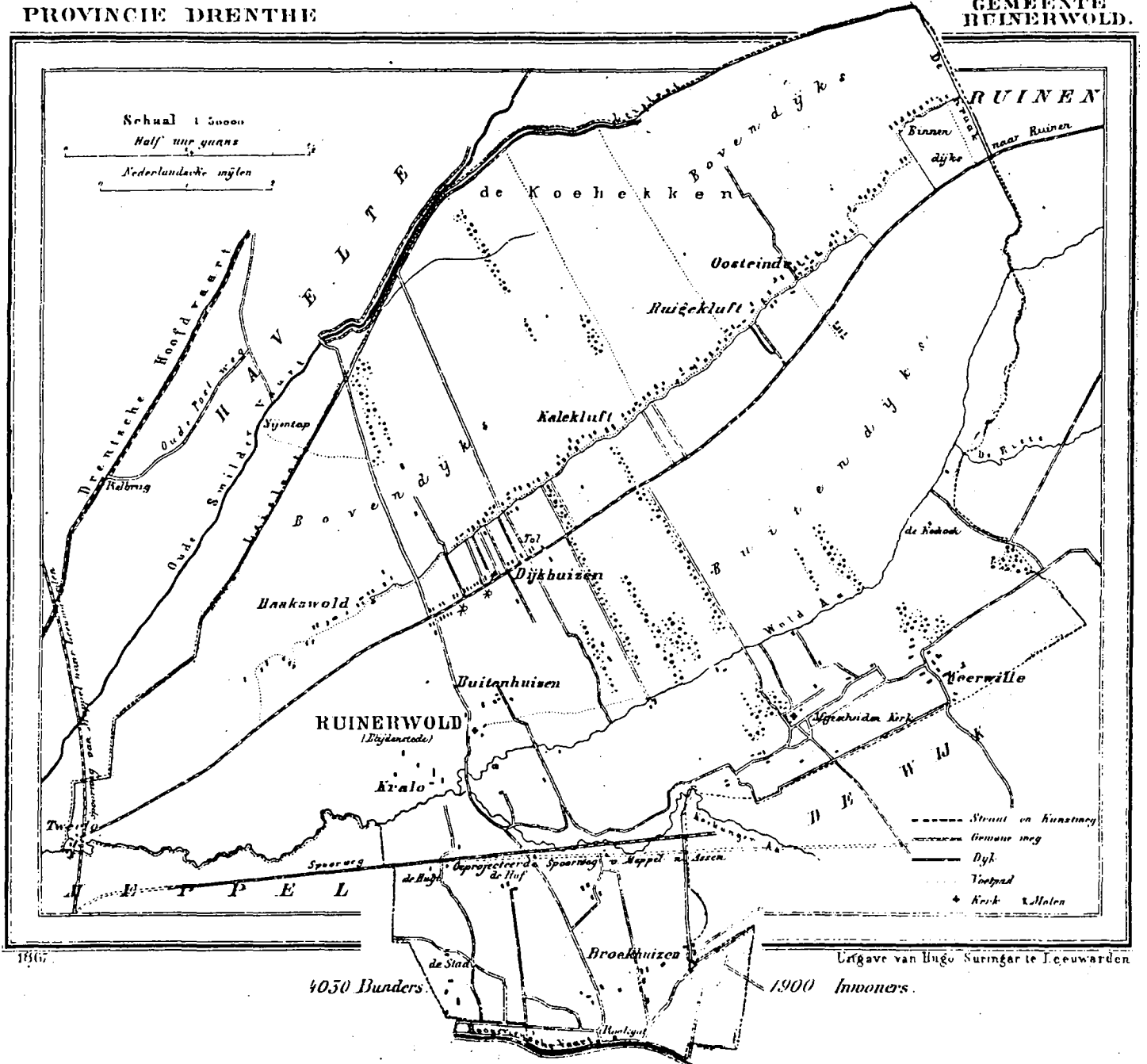
In de periode na 1940 heeft Ruinerwold opvallende ontwikkelingen doorgemaakt. De uitbreiding van de bebouwing vindt sindsdien niet meer lineair, maar vooral geconcentreerd plaats. Op een tweetal plaatsen in de gemeente is er duidelijk sprake geweest van komvorming. Het betreft hier het binnengebied tussen de beide woonassen bij Dijkhuizen en het ontstaan van de huidige dorpskern Oosteinde. De nieuwbouw is ook functioneel afwijkend in die zin dat de nadruk niet meer ligt op agrarische bebouwing, maar op bebouwing voor de functies wonen en dorpsvoorziening.

De komst van de beide kommen heeft het landelijke karakter van Ruinerwold aangetast, doch de invloed op het algehele landschapsbeeld is van mindere betekenis dan het kaartbeeld in eerste instantie mogelijk doet vermoeden. Met name ten noorden en noordoosten van de uitbreiding van Dijkhuizen is het landschap dusdanig gesloten dat de nieuwe ontwikkelingen er voor een belangrijk deel aan het oog worden onttrokken. De uitbreiding bij het Oosteinde daarentegen bevindt zich in een meer open landschap en maakt als zodanig ter plaatse een relatief grotere inbreuk op het landelijke karakter.

*zjs

PROVINCIE DRENTHE

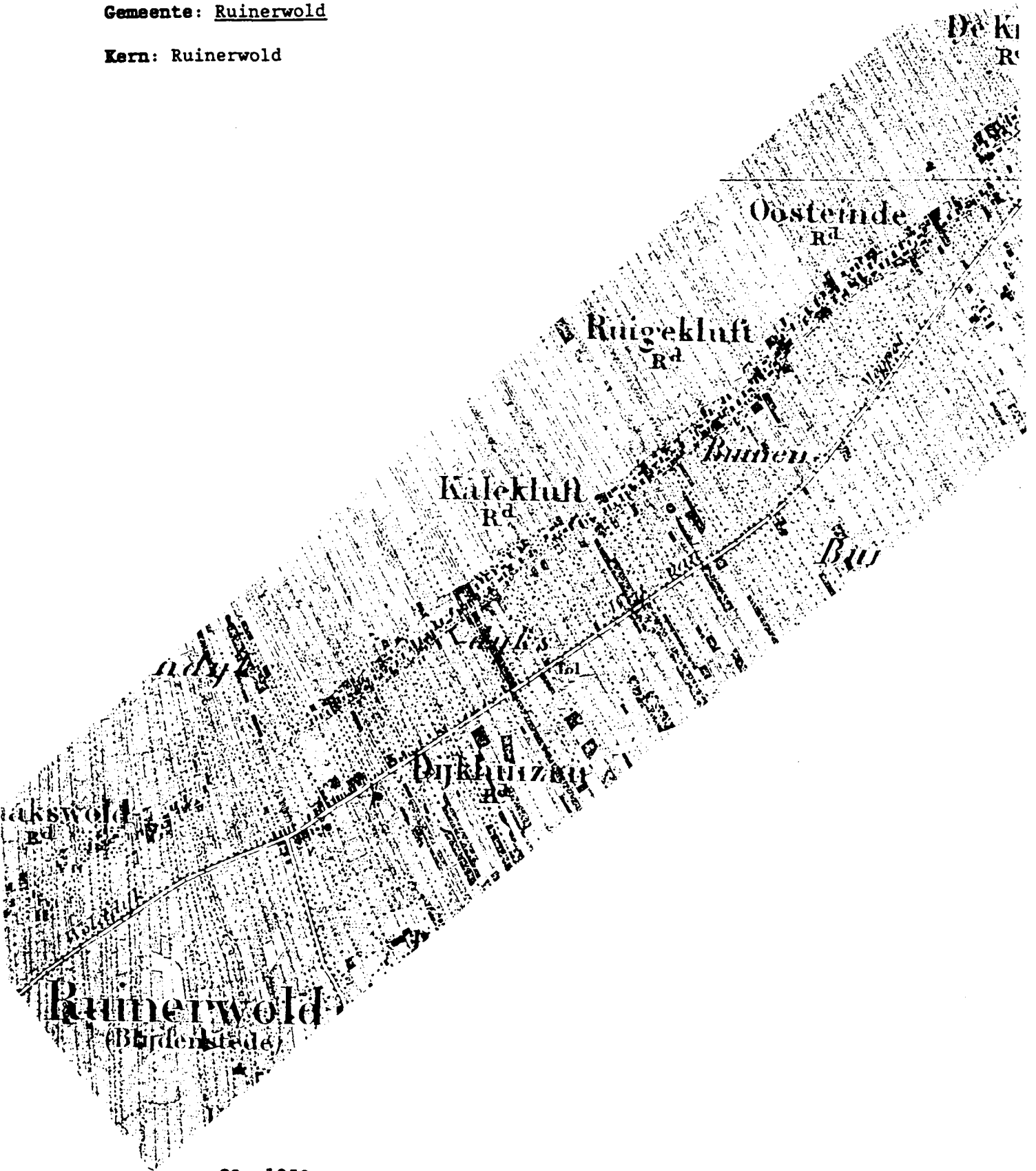
GEMEENTE RUINERWOLD.

RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN 1850-1988

Gemeente: Ruinerwold

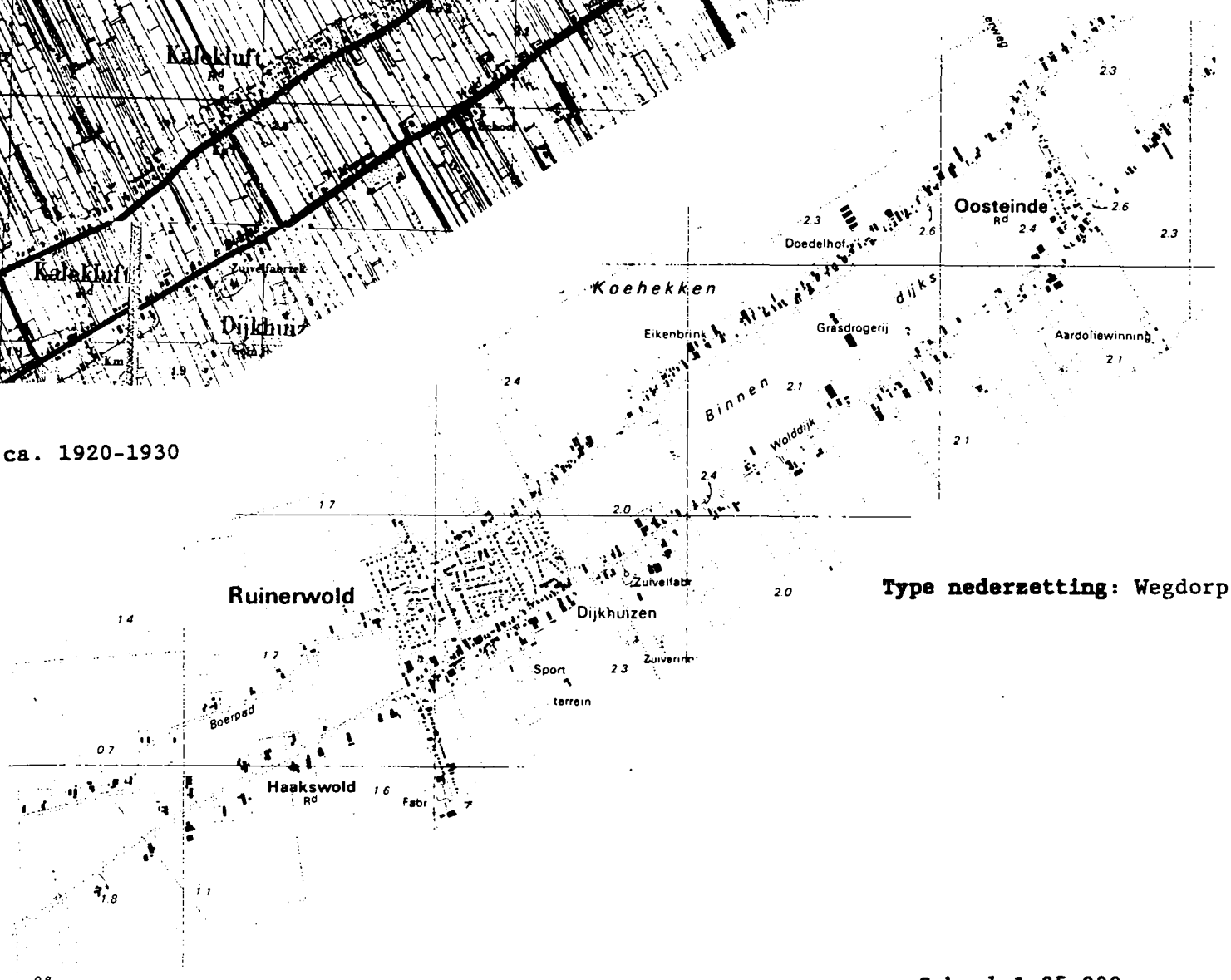
Kern: Ruinerwold

ca. 1850

ca. 1920-1930

Type nederzetting: Wegdorp

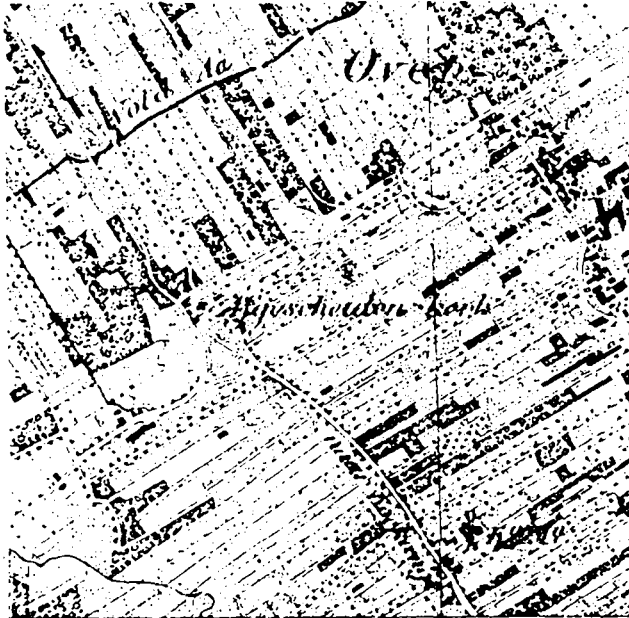
ca. 1985-1988

Schaal 1:25.000

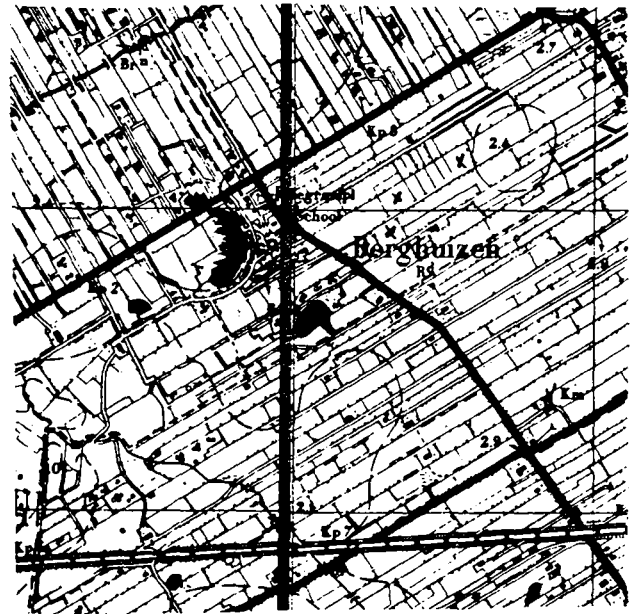
RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN 1850-1988

Gemeente: Ruinerwold

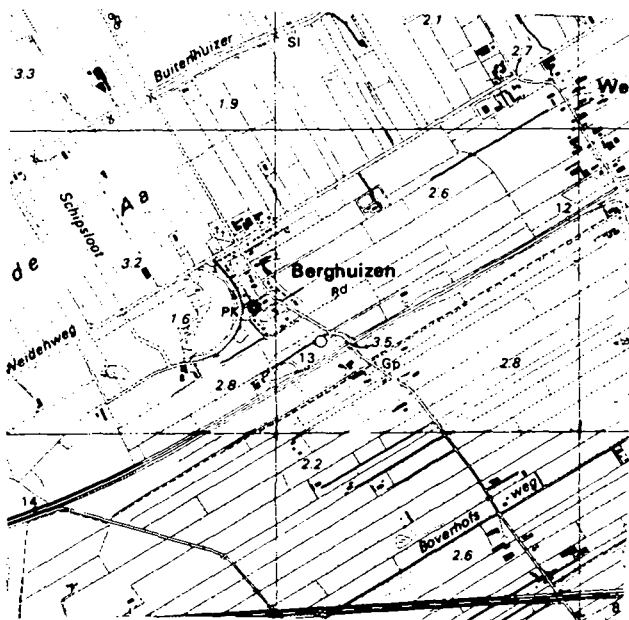
Kern: Berghuizen

ca. 1850

ca. 1920-1930

ca. 1985-1988

Type nederzetting: Nieuwere nederzetting, in de 19e eeuw ontstaan rondom afgescheiden kerk

Schaal 1:25.000

Criteria voor aanduiding van gebieden met bijzondere waarden : Ruinerwold

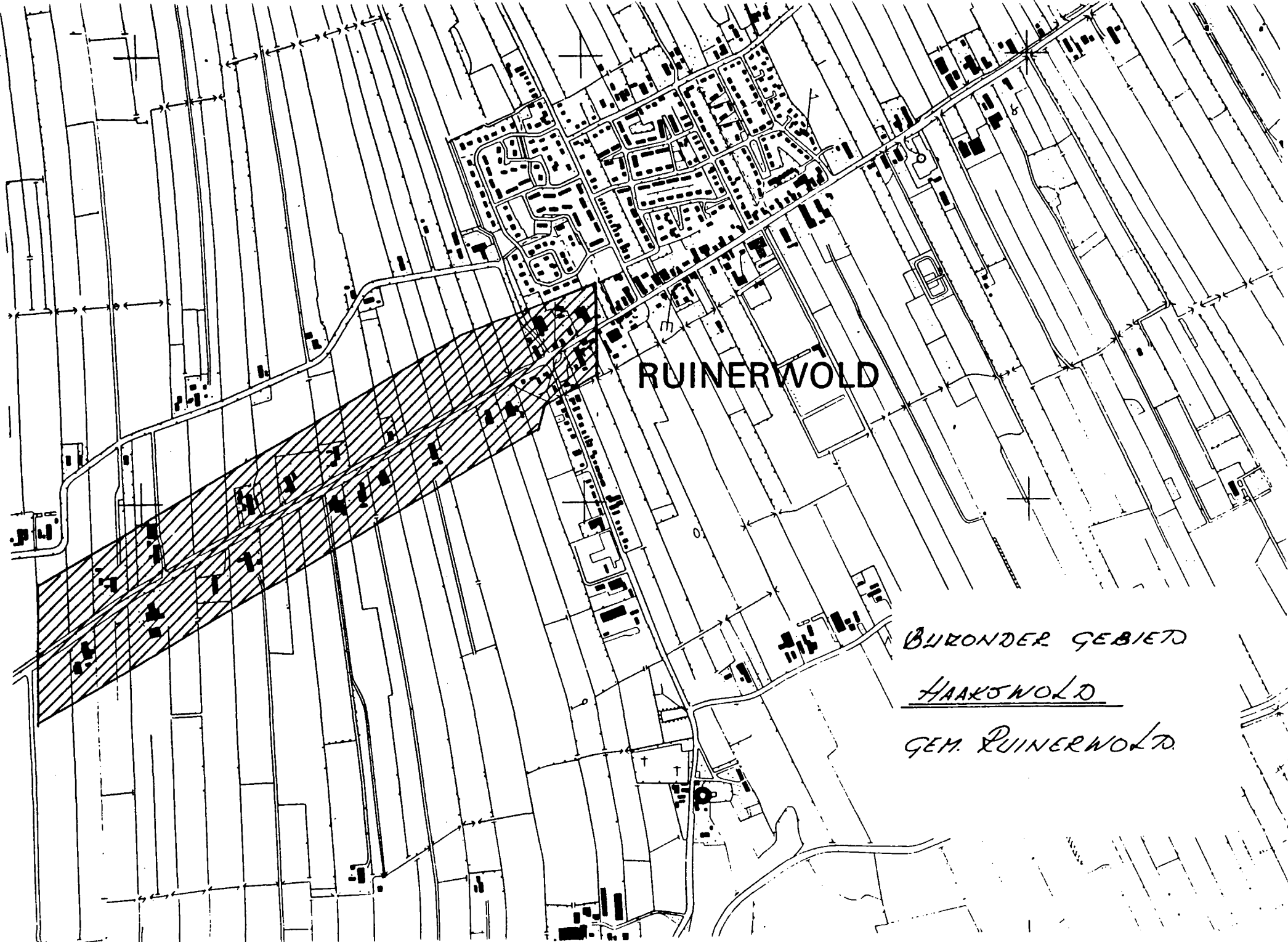
Gebied 1: Haahrwold / Ruinerwold
 Gebied 2:
 Gebied 3:
 Gebied 4:

Gebied 5:
 Gebied 6:
 Gebied 7:

Criteria:

Gebieden
 1 2 3 4 5 6 7

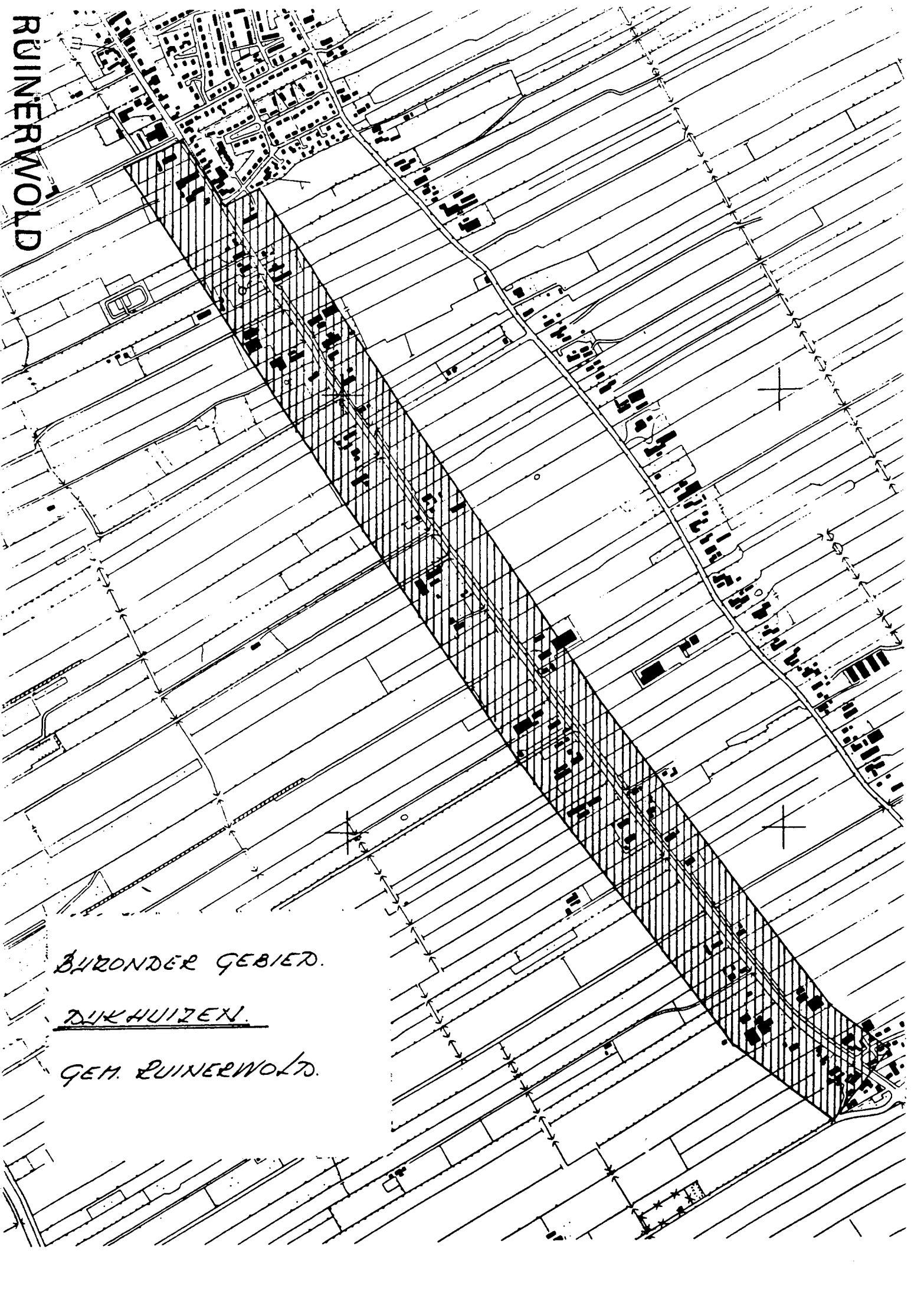
- I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:
1. kwaliteit van het ruimtelijke concept;
 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; +
 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; +
 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).
- II Bijzondere historische betekenis, zoals:
1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; +
 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;
 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).
- III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:
1. betekenis als onderdeel van een groter geheel;
 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;
 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel. +
- IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten) ±
- V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten). +

RUINERWOLD

BUKONDER GEBIET
HAARSWOLD
GEM. RUINERWOLD

RUINERWOLD

BRONDER GEBIED.

DIKHUIZEN.

GEM. RUINERWOLD.

Naam bijzondere gebied

Haakswold

Algemene karakteristiek

Lint van niet-stedelijke bebouwing bestaande uit grote boerderijen met zeer riante woongedeelten.

Nadere omschrijving bijzondere waarden

- * Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit
De boerderijen van Haakswold worden gekenmerkt door relatief grote woongedeelten, die een villa-achtig uiterlijk hebben. Een beeld dat nog versterkt wordt door het voorkomen van Engelse tuinvloeden op de erven. Het straatbeeld wordt gecompleteerd door de aanwezigheid van een dichte bomenrij, waardoor het een laanachtig uiterlijk verkrijgt.
- * Historische betekenis
Het gebied van Haakswold geeft uiting van de grote welvaart die er rond de eeuwwisseling heerste in Ruinerwold. De sociaal-economische positie van de vroegere bewoners is in Haakswold nog altijd af te lezen uit de mate van versiering van de boerderijen (plus erven).
- * Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving
Het gebied van Haakswold kan als representant worden beschouwd van een groter geheel. In grote delen van Zuidwest-Drenthe was vroeger de welvaart relatief hoog, als gevolg waarvan plaatselijk on-Drents aandoende boerderijen ontstonden, doch nergens treffen wij een concentratie als in Ruinerwold aan.
- * Gaafheid
De bebouwing behoeft in een aantal gevallen zeker onderhoud
De tuinen
daarentegen verkeren over het algemeen wel in goede staat.
- * Zeldzaamheid
Het gebied is voor Drenthe zowel stedenbouwkundig als historisch gezien uniek. Nergens anders treffen wij een dergelijke concentratie van riante boerderijen aan.

Assen, 28 juni 1988